

СТАНОВИЩЕ

от проф. дбн Емил Трайчев Стоянов

на трудовете на

доц. д-р Мария Атанасова Йовчева

кандидат за професор по професионално направление 2.4. Религия и
теология (старобългарска книжнина и химнология)

Настоящото становище е изготвено съобразно заповед на ректора на СУ „Св. Климент Охридски” (РД 38-122/12.03.2014 г.) и решение на Научния съвет на Богословския факултет, прот. № 8 от 20 февруари 2014 г.

Публикациите на доц. д-р Мария Атанасова Йовчева за участие в конкурса, анализирани по научна стойност и специфика, могат да бъдат степенувани в следния план:

1. Трудове със строго научен характер и теоретически принос в българското богословие, с оглед старобългарската книжнина:

1.1. Историко-литургичното изследване „Старобългарският служебен миней” (монография, 352 с.).

Принципно преценена, проблематиката, свързана с възникването и развитието на славянските служебни минеи до XIV век се отличава с контролно значение. Именно в този идеен контекст: изграждането на комплекс от лингвистични показатели, очертаването на нехомогенността на декемврийския минеен корпус, както и реконструкцията на част от комплекта старобългарски служебни минеи, се предпоставя актуалността на монографичната тема (1-а и 3-а глава от монографията). Наред с това, проличава внимание и вещина към библейската образност в химнографията (цитати, формули и реминисценции) и предаването ѝ на старобългарски език, на която е посветена 2-а глава от монографията.

За целта авторът умело проследява и критично ползва задълбочени изследвания на водещи специалисти в областта - основна литература, която отразява историческото развитие и църковната традиция. Особено ценна информация в това отношение е предложена в 4-а глава, където се проследява писмената история на старобългарските творби на Кирило-Методиевите ученици в българска, сръбска и руска среда и уточняване на литургическите, културно-историческите и филологическите предпоставки, довели до запазването или отпадането им. Впечатлява обстоятелството, че М. Йовчева притежава солидна езикова култура и успешно се справя с ключови понятия, реалии, лексика, текстове и лексикография във връзка с привлечените паметници. Налице е зряла изследователска мисъл, подход и есеистичен изказ. Налага се изводът, че у нас вече е налице нов приносен труд, който може да послужи като компендиум по редица литературно-исторически проблеми не само между класици, слависти и литературоведи, но и в богословските среди, както и за религиозната интелигенция.

1.2. Съавторството в „История на българската средновековна литература” (с. 104-125, 230-237, 237-239, 267-270, 443-452, 510-519, 536-548, 579-581, 708-711) по отношение на извори, коментарна литература и изводи се отнася към проблематиката на дисциплината старобългарска книжнина. Разработката на М. Йовчева е първата история на средновековната българска химнография, изградена не само като поток от оригинални съчинения на българските книжовници, но и като единство между непреводни и преводни текстове. Представени са най-важните автори с обобщена характеристика на творчеството им през призмата на социо-културния контекст. В този план може да се отчете самобитния подход на М. Йовчева при успешното съчетаване на историко-критичния метод с богословско-литургичния анализ.

1.3. Съавторството на М. Йовчева в изданието на българския средновековен ръкопис „Книгата на пророк Иезекиил с тълкования”

(самостоятелна част с. 267-445; в съавторство с Л. Тасева с. 31-84), 2-а глава на монографията, както и 2 статии, са посветени на въпроси в сферата на библейската текстология и библейската образност. В това издание последователно са проследени трите основни форми на разпространение на книгата – богослужебната, чети- и тълкувателната. Текстът е снабден с критичен апарат, изясняващ отношението на старобългарския превод към гръцката ръкописна традиция.

2. Научни статии, студии, рецензии и обзори.

2.1. Мария Йвчева включва в научната си продукция студиен и статиеен материал с изследователски характер (46 научни статии и студии, 9 рецензии, 10 енциклопедични статии, 2 обзора, издание на комплект лекции, съавторство в 6 електронни публикации и редакторство/съставителство на 4 сборника и една монография). Тази многообразна научна продукция, достойна за един кандидат за професор, е посветена на развитието на славянската химнографска книжнина, открития на оригинални старобългарски творби на Кирило-Методиевите ученици, изследвания на историята на текста на отделни преводни служби, поетиката на химнографските текстове и др. Част от публикациите са написани в подчертано критично-апологетичен дух с оглед оборването на различни хипотези, които се основават на недостатъчен изворов материал и целят да омаловажат значението на старобългарската книжнина за формирането на културата на православния свят.

2.2. С полезен в религиозно-педагогическо и църковно-обществено отношение се отличават публикациите на М. Йвчева, свързани със средновековната богослужебна литература, преводаческите школи в Българското средновековие, историята на християнския календар и агиология (обнародвани в периодичния печат у нас и в чужбина). Тази впечатляваща не само по количество, но и по жанрова раздвиженост и актуалност продукция е свързана с творческия път на автора като ст.н.с. II степен в Кирило-Методиевския научен център, БАН, от март 2012 г.

доцент в Богословския факултет, както и с нейната активна научно-изследователска и проектна дейност. Тя в правилна доза се съчетава с пълнокръвно и резултатно участие в учебно-преподавателския и научно-изследователски процес в Катедра Библистика като доцент от 2012 г. насам. През тези години М. Йовчева се утвърди като задълбочен и ерудиран преподавател, достоен наследник в Богословския факултет на такива знаменити изследователи в сферата на старобългарската книжнина и химнографията като доц. Ст. Кожухаров и проф. Г. Попов. Мария Йовчева се отличава с научен идеализъм, систематичност и способност аргументирано да поднася в завършена форма концепциите си и да води сериозен научно-богословски диалог. Винаги е подчертано етична и самовзискателна. Сред академичната общност от преподаватели и студенти в Богословския факултет доц. Йовчева се ползва със заслужен авторитет.

Нямам общи публикации с кандидата.

Въз основа на тези оценки и констатации, особено с оглед изтъкнатите положителни страни в рецензираната научна продукция, препоръчвам пред почитаемата колегия от Научния съвет на Богословския факултет доц. д-р Мария Атанасова Йовчева да бъде заслужено избрана за професор по теология (старобългарска книжнина и химнология).

30.05.2014 г.

София